

Kerstmis, opdat we groeien in liefde

Waarom is het met Kerst zo druk in de kerk? Is het de behoefte aan saamhorigheid in onze samenleving die afstandelijker is geworden en een optelsom van tamelijk los van elkaar staande bubbels? Is het een Zonnewendefeest voor mensen die verlangen naar licht in de duisternis? Je kunt beide motieven afdoen als 'werelds'. Maar vergeet niet dat onze kerk er steeds weer in geslaagd is om heidense feesten te kerstenen. Waarom zou dat nu niet kunnen? Er is behoefte aan saamhorigheid en er is verlangen naar het goede, naar licht, dat sterker is dan het kwaad en de duisternis. Is dit niet een prachtige vertrekbasis? Christus zelf voedt immers die behoefte en dat verlangen in de harten van alle mensen!

In de eerste drie eeuwen werd er geen Kerstmis gevierd. Wel vierde men vanaf het begin van de tweede eeuw op 6 januari de Theofanie, de Openbaring van de Drie-ene God bij de doop van Jezus in de Jordaan. Dit feest was de eerste kerstening van een Egyptisch feest op diezelfde datum. In de Oosterse Kerken is dit feest tot op de dag van vandaag het eigenlijke Kerstfeest. In de vierde eeuw werd in Rome het feest op 25 december van de onoverwinnelijke Zonnegod gekerstend. Voor christenen is de menswording van God in Jezus een centraal geloofspunt. Oosterse christenen benadrukken dat God mens is geworden opdat de mens goddelijk wordt. Het beeld van God in de mens wordt hersteld. In het westen benadrukt men meer dat God in Jezus mens is geworden opdat wij door het offer van Zijn lijden en dood verlost zouden worden. Het westen spreekt dus langs een andere weg over hetzelfde belang: het herstel, door Christus, van onze waardigheid, van ons vermogen om met overgave lief te hebben.

God is mens geworden opdat de mens goddelijk wordt: het is een intrigerende uitspraak. Athanasius en Augustinus preekten er al over, aansluitend bij 2Petrus 1,4; waarin staat dat wij door Christus deel krijgen aan Gods eigen wezen. In de theologie wordt een belangrijk onderscheid gemaakt tussen twee soorten eigenschappen van God. Sommige zijn overdraagbaar aan ons mensen; we kunnen eraan deel krijgen, erin groeien. Het zijn liefde, goedheid, waarheid, rechtvaardigheid, wijsheid en heiligheid. Andere eigenschappen van God zijn niet overdraagbaar. Zodra we denken dat we zo zijn,

houden we onszelf en anderen voor de gek. Het zijn onafhankelijkheid, onveranderlijkheid, oneindigheid, alomtegenwoordigheid, alwetendheid, almacht en eenheid.

In de geschiedenis en ook in de actualiteit zijn tal van voorbeelden aan te wijzen dat machtige mensen, meestal mannen, zichzelf toch enkele van deze laatste serie eigenschappen toedichten. Ze deïnen er niet voor terug om hun wil zo breed mogelijk op te leggen. Hun aanhangers, vaak door populistische sentimenten gevoed, adoreren hen, plaatsen hen op een voetstuk, verafgoden hen. Wat vliegt dan als eerste de deur uit, zowel bij de leiders als bij de volgers? Het is de zelfkritiek, het besef van afhankelijkheid en sterfelijkheid en de zelfrelativering. Makkelijk verdwijnt het besef dat je sterk beïnvloed wordt door de tijd en de plaats waar je geboren bent. Dat je waarneming vol blinde plekken kan zitten. Bijvoorbeeld een blinde vlek voor armoede, voor machtsmisbruik en voor de kwetsbaarheid van de planeet. Dat mensen hun talenten ontdekken is natuurlijk geweldig. Maar als we onze beperkingen en de kwetsbaarheid van mensen en van de natuur negeren of relativiseren, worden we onuitstaanbaar en als we niet oppassen uitgesproken gevaarlijk. Dat geldt in het klein maar ook in het groot.

Neem bijvoorbeeld de filosofie waarin grote ondernemers op een voetstuk worden geplaatst: het neoliberalisme. Ayn Rand beschreef deze filosofie in de vorm van een roman: 'Atlas Shrugged'. In de V.S. werd dit boek bijna evenveel gelezen als de Bijbel, en ook in onze financiële sector was het een bestseller. Grote ondernemers worden er beschouwd als de verlossers van de mensheid. Zij zullen de gehele maatschappij omvormen. Moraal is daarbij iets voor de privésfeer. Liefdadigheid ook; dat is in deze opvatting geen publiek goed, want dat onttaardt maar in *pamperen*. Deze roman beschrijft een utopie; een wenkend ideaal. Maar hoe werkt dit uit?

Jezus Christus staat iets geheel anders voor ogen. De moeder Gods had het kort voor de bevalling over God die de macht en de kracht van zijn arm toont en uiteen drijft wie zich verheven wanen. En Jezus zelf heeft het in Marcus 10 over leiders die hun macht misbruiken. "Zo mag het bij jullie niet gaan. Wie van jullie de belangrijkste wil zijn, zal de anderen

moeten dienen. (...) Want ook de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen."

In de Kerk kunnen we de neiging hebben om het geloof vooral betekenis te laten hebben voor de privésfeer. We willen een gewetensvol en bezielend leven leiden. Prima. Maar besef dat de Kerk ons ook waarden en normen voorhoudt over de samenleving als geheel, over het omgaan met macht en bezit. Niet alleen op basis van Bijbelteksten, maar ook en vooral op basis van haar ethiek en een grondige analyse van hoe de maatschappij de laatste 130 jaar functioneert. Daar is het katholiek sociaal denken uit voortgekomen: een hulp bij ons maatschappelijk handelen waarvoor weer meer belangstelling is, ook onder jongeren.

Door Christus krijgen wij deel aan Gods eigen wezen. Hij nodigt ons uit net als God vol overgave lief te hebben. Daartoe daalde Hij af: om ons te verheffen. In de Schrift zien we hoe God regelmatig eerst een grote weerzin moest overwinnen. Maar Zijn liefde en trouw gaven steeds de doorslag. Omdat wij in onze maatschappij vaak in los van elkaar staande bubbels leven, is er gauw angst voor het onbekende, voor het bedreigende. We beschermen onszelf ertegen dat al te schokkende informatie echt binnenkomt: over armoede, over geweld, over klimaatverandering, over onze eigen kwetsbaarheid, et cetera. Maar de realiteit breekt steeds weer door die beschermende laag heen. Kunnen wij houden van moeilijke mensen en van onszelf met onze moeilijke kanten? Durven we moeilijke situaties onder ogen zien? Wat komt er binnen door de scheuren in ons beschermde wereldbeeld?

Niet alleen kilte, maar ook licht en warmte. Want de Geest van Christus is daar! Hij heeft zijn weerzin overwonnen en is afgedaald, mens geworden. Hij neemt ons bij de hand, daagt uit, geeft kracht, vervult ons met geloof, hoop en liefde. Juist wie met Hem afdaalt, licht én duisternis werkelijk op zich toelaat, krijgt deel aan Gods eigen wezen, wordt steeds opnieuw aangestoken door Zijn liefde, wat er ook gebeurt. Zalig Kerstfeest.

door Hans Oldenhof, diocesaan diaconaal werker

Icoon: door Paul Brenninkmeijer naar een voorbeeld van Leonid Ouspensky